

การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาประเพณีการเลี้ยงผีตอง
ปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
A Management of Intangible Cultural Heritage for
Sustainable Development: A Case Study of Phee Dong
Pusae-Yasae Tradition in Mae Hia Subdistrict,
Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province

ณัฐดนัย เกติมี / Natdanai Kertme¹

กษิต์เดช เนื่องจำนงค์ / Kasidesh Nerngchamnon¹

Received: Feb. 27, 2023 Revised: Apr. 27, 2023 Accepted: May 30, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบในการวิจัย ผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มภาครัฐ และกลุ่มนักวิชาการ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์เชิงพรรณนา

¹สาขาวิชานวัตกรรมจัดการศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Program of Arts and Cultural Management Innovation, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

โหวหาร โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบ

จากการศึกษาพบว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่และย่าและ ต่าบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีคุณค่าและความสำคัญ 4 ประการ คือ 1) คุณค่าและความสำคัญเชิงสังคม 2) คุณค่าและความสำคัญเชิงวิชาการ 3) คุณค่าและความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ และ 4) คุณค่าและความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าและประกอบไปด้วยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก คือ ชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียรองคือ ภาครัฐ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าและเกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าและ สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 มิติ ได้แก่ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ : การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปู่และย่าและ
การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The purpose of this research was to study the management of intangible cultural heritage which is Phee Dong Pusae-Yasae tradition for sustainable development with qualitative research methods. The concepts of intangible cultural heritage management and sustainable development were used as a research framework through two methods of data collection including interviews and documentary research. Three groups of samples were the successors, the government sectors, and the academicians. The samples were selected with purposive random sampling. In-depth interviews and

descriptive rhetorical analysis using relevant theories were employed as a framework for data analysis.

It is found that the cultural heritage of Phee Dong Pusae-Yasae tradition in Mae Hia subdistrict, Mueang district, Chiang Mai province is important and valuable in 4 aspects: 1) Social values 2) Academic values 3) Economic values and 4) Historical values. In terms of stakeholders in management of cultural heritage, Phee Dong Pusae-Yasae tradition, key stakeholders are the community and the secondary are the government sectors. For the problems and obstacles in management of intangible cultural heritage for sustainable development of the Phee Dong Pusae-Yasae tradition arose from both internal and external factors. In addition, it is found that the intangible cultural heritage of Phee Dong Pusae-Yasae tradition reflects sustainable development in 3 dimensions: social dimension, economical dimension, and environmental dimension.

Keywords : Cultural Heritage Management, Pusae-Yasae, Sustainable Development

บทนำ

ในยุคที่สังคมโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้สังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงอาจจะส่งผลให้เกิดภัยคุกคามต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง อาจทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเสี่ยงที่จะเกิดการสูญหาย ด้วยเหตุนี้ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ได้ประกาศอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในปี ค.ศ. 2003 จึงถือว่เป็นการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบ

โดยอนุสัญญาฉบับนี้จะเน้นในเรื่องของการสนับสนุน และสร้างความร่วมมือ ในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับนานาชาติ (UNESCO, 2003, p.1) นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2559 และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์และส่งเสริมให้กลุ่มคน ซึ่งเป็นผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้สืบทอดส่งต่อกันมา บนหนทางของมงคลวิถีอันนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุขแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์

ประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานและชาวเชียงใหม่ เชื่อกันว่าปู่และ-ย่าและ เป็นชื่อของยักษ์สองผิวเมีย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวลัวะที่ได้กลายมาเป็นผู้พิทักษ์รักษาเมืองเชียงใหม่ โดยเรื่องราวของปู่และ-ย่าและ มีเค้าโครงหลักที่สอดคล้องกับตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งแพร่หลายในภูมิภาคล้านนาว่าด้วยการเผชิญหน้าระหว่างพระพุทธรูปเจ้ากับปู่และ-ย่าและ และลูกซึ่งเป็นยักษ์คู่ร้าย ตามตำนานกล่าวว่าปู่และ-ย่าและ เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อพระพุทธรูปเจ้าและหันมารับศีล 5 เลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิต อย่างไรก็ตามการที่ปู่และ-ย่าและ เคยเป็นยักษ์มาก่อนจึงขออนุญาตต่อพระพุทธรูปเจ้าที่จะกินสัตว์ตามสัญชาตญาณยักษ์ พระพุทธรูปองค์ทรงให้ไปร้องขอจากเจ้าเมืองผู้ครองนคร ซึ่งเจ้าเมืองผู้ครองนครยังมีจิตคิดเอ็นดู จึงอนุญาตให้กินเนื้อสัตว์ตามที่ร้องขอได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะสิ้นแก่อายุขัยไปแล้วดวงจิตที่ยังอยู่จะต้องรักษาบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข และปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่ครบกาลปีไปตลอด 5,000 ปี ความเชื่อดังกล่าวนำมาสู่การฆ่าควาย เพื่อเซ่นสังเวียปู่และ-ย่าและ ของชาวบ้าน ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เลี้ยงตอง” โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งในพิธีกรรมจะมีการลงทรงของม้าขี่ (คนทรง)

ปู่แสะ-ย่าแสะ ซึ่งจะทำการกินเนื้อควายสด ๆ ในพิธีกรรมยังมีการแขวนผ้าพระบฏเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปเจ้าสวดคล้องกับเรื่องราวในตำนานจนถึงปัจจุบันก็ยังเป็นพิธีที่น่าเคารพศรัทธาที่เรียกว่า “พิธีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ” ที่ได้สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (ประสิทธิ์เดช เจริญสุข, 2561, น.3) และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนมีบทบาทที่ร่วมด้วยช่วยกันที่จะสงวนรักษาประเพณีนี้ไว้ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและชุมชน ตลอดจนการสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีความพร้อมในการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาให้คงอยู่สืบไปอย่างยั่งยืน และในปัจจุบันทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเนื่องจากเศรษฐกิจของโลกเป็นระบบที่เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียม จึงทำให้ผู้คนเกิดความยากจนและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลกที่มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ด้วย จึงได้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มีแนวทางในการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเป้าหมายที่คนในโลกควรเรียนรู้ให้ความสนใจ และร่วมกันพัฒนา (ลินินา พุทธิธาร, 2565, น.16) รวมถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเรื่องใหม่ และเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 มิติ คือ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวอีกด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยในฐานะที่ศึกษาด้านการจัดการศิลปวัฒนธรรม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึก เป็นต้น

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีการเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ ต่าบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดเกณฑ์กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) กลุ่มนักวิชาการ เป็นผู้ที่มีความรู้ เชี่ยวชาญ และมีการทำงานด้านวิชาการเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ ต่าบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 คน และ 2) กลุ่มผู้สืบทอด คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ที่ทำกรสืบทอดประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ รวมถึงการเข้าร่วมทำพิธีกรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและไม่ต่ำกว่า 20 ปี และอาศัยอยู่ในตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จวบจนถึงปัจจุบัน

จำนวน 5 คน 3) กลุ่มภาครัฐ คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จะต้องเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียต่อการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในประเด็นเลี้ยงผึ้งปู่และ-ย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการเข้าร่วมทำพิธีกรรม ประเพณีเลี้ยงผึ้งปู่และ-ย่าและ ไม่ต่ำกว่า 20 ปี และอาศัยอยู่ในตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จวบจนถึงปัจจุบัน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก โดยแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ โดยได้จากการสร้างแนวคำถามเพื่อใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้สืบทอด และภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประเพณีการเลี้ยงผึ้งปู่และ-ย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2) เครื่องบันทึกข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลให้มีความสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เลือกใช้แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีการเลี้ยงผึ้งปู่และ-ย่าและ แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบในการวิจัยเป็นการศึกษาข้อมูลผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาโวหาร โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อสรุปข้อมูลและเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีการเลี้ยงผึ้งปู่และ-ย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ 4 ประเด็น ดังนี้ 1) คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณี

เลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ 2) ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ และ 4) การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 ศาลปู่และย่าแสะ
(ที่มา : ณัฐดนัย เกิดมี, 2565)

1. คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ

ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเพณีที่ชาวเชียงใหม่รักษาประเพณีนี้มาอย่างยาวนานกว่า 100 ปี เป็นประเพณีที่ชุมชนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษพบว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และย่าแสะ ก่อให้เกิดคุณค่าและความสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) คุณค่าและความสำคัญเชิงสังคม ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่สะ-ย่าสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นการคงอยู่ของความเชื่อว่าเป็นจารีตและวิถีปฏิบัติที่ทำให้สังคมและชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติที่เคารพจิตวิญญาณจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดตามประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน เนื่องจากเชื่อกันว่าเมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมในพิธี ชาวบ้านในตำบลแม่เหียะเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและชุมชน ทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล หากปีไหนไม่มีการเซ่นไหว้ผี เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดโรคระบาดและเกิดทุกข์ภัย ซึ่งเป็นจารีตที่ส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นวิถีปฏิบัติที่เคารพจิตวิญญาณจากความเชื่อและยังทำให้ชาวบ้านในสังคมมีความปรองดองและสามัคคีต่อกันและกัน เพราะทุกคนในหมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจกัน ทำให้ชุมชนรวมกันเป็นหนึ่ง (บุญมา จินาราช, 2565) เพื่อที่จะให้ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่สะ-ย่าสะ ออกมาได้สมบูรณ์ที่สุด

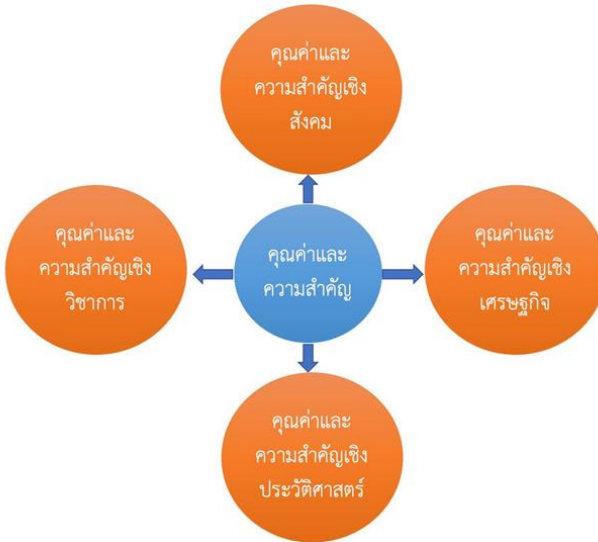
2) คุณค่าและความสำคัญเชิงวิชาการ ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่สะ-ย่าสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประเพณีที่มีต้นกำเนิดมาจากตำนานพระเจ้าเหยียบโลกรที่สัมพันธ์กับชาวลัวะ อีกทั้งประเพณีเลี้ยงผีดงปู่สะ-ย่าสะ เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวลัวะ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เก่าแก่ของเชียงใหม่ ในประเพณีเลี้ยงผีดงมีการเชื่อมโยงในเรื่องของศาสนาทั้ง ผี พุทธ พราหมณ์ (สมนึก พวงขันแก้ว, 2565) จากหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏจึงส่งผลให้นักวิชาการ และนักศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณีอย่างมาก เนื่องจากมีความสำคัญที่เชื่อมกับเจ้าเมืองเชียงใหม่ และอาณาจักรล้านนาในสมัยก่อนเกี่ยวกับการไหว้ผีต่าง ๆ ของเมืองเชียงใหม่ที่เริ่มต้นจากการไหว้ผีปู่สะ-ย่าสะ และตามมาด้วยการไหว้ผีตามมูมเมืองเป็นลำดับต่อไป

3) คุณค่าและความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่สะ-ย่าสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ เช่น รายได้ ทรัพยากรที่จำเป็น เป็นต้น จึงทำให้ประเพณีเลี้ยงผีดงนี้กลายเป็นหนึ่งในประเพณีทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองในเรื่องของการท่องเที่ยวจาก

การประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมารับชมในทุกปี (ยอดคนวัย สุขเกษม, 2565) เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาชมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ยังสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในบริเวณใกล้ ๆ ได้ เช่น สามารถเดินทางไปวัดพระธาตุดอยคำ ไนท์ซาฟารี และอุทยานหลวงราชพฤกษ์ที่มีความพร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลแม่เหียะ จึงทำให้ชาวบ้านในตำบลแม่เหียะมีรายได้จากการท่องเที่ยวของบุคคลภายนอกที่เข้ามาชมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ และการกระจายตัวการท่องเที่ยวในชุมชน จึงทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

4) คุณค่าและความสำคัญประวัติศาสตร์ ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของล้านนาที่จะแสดงให้เห็นถึงร่องรอยในอดีต และความเชื่อจากประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะเป็นประเพณีของชาวลัวะที่เจ้าเมืองเชียงใหม่ จำเป็นที่จะต้องมอบหมายให้บุคคลมาทำการเลี้ยงตองเช่นไหว้ผีปู่แสะ-ย่าแสะ ก่อนที่จะไหว้ผีอื่น ๆ ในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งที่นี่เป็นจุดแรกที่จะต้องทำ เชื่อกันว่าที่นี่เป็นผีที่ใหญ่ที่สุดในเชียงใหม่ เพื่อที่จะอารักขเมืองเชียงใหม่และยังเห็นคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยปู่แสะ-ย่าแสะ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้อยู่มาก่อนการสร้างเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้สถานะของปู่แสะ-ย่าแสะนั้นสูงเด่นตามคัมภีร์โบราณภาษาล้านนา เพราะสถานะของทั้งสองนั้นเป็นเหมือนกับผีเสื้อบ้านเสื้อเมือง ผู้คุ้มครองเมืองเชียงใหม่

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนแม่เหียะได้เป็นอย่างดี และสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ของชุมชนแม่เหียะ มีคุณค่าและความสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าและความสำคัญเชิงสังคม 2) คุณค่าและความสำคัญเชิงวิชาการ 3) คุณค่าและความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ 4) คุณค่าและความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 2

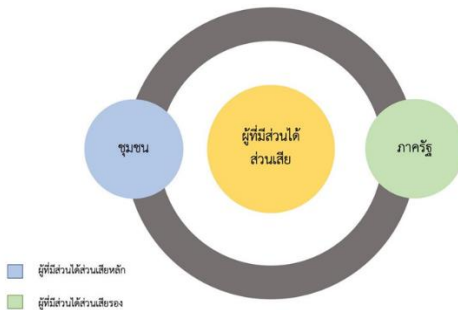

ภาพที่ 2 คุณค่าและความสำคัญของประเพณีเลี้ยงผีตองปูสะะ-ย่าสะสะ (ที่มา : ญัฐดนัย เกิดมี, 2566)

2. ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปูสะะ-ย่าสะสะ

การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะต้องเน้นการขับเคลื่อนจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่มาจากกลุ่มของชุมชน (Community Group) หรือผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น (Local Residents) เป็นส่วนสำคัญชุมชนแม่เหียะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ดำเนินการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากแรงขับเคลื่อนของชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ รวมถึงยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปูสะะ-ย่าสะสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิเคราะห์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปูสะะ-ย่าสะสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

(Key Stakeholder) เป็นกลุ่มที่ดำเนินการจัดการมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ ผู้รับผลประโยชน์และผลกระทบในการจัด ประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและโดยตรง จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีกลุ่มผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสียหลักจำนวนหนึ่งกลุ่ม คือ กลุ่มชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของ ประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ เป็นประเพณีที่อยู่คู่กับชุมชนแม่เหียะและ ชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการสงวนรักษาประเพณีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสืบทอด การจัดทำพิธีกรรม เป็นต้น และกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholder) เป็นกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทหรือเกี่ยวข้องกับ ประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ รองลงมาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก มีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการจัดประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ ขึ้นมา คือ กลุ่มภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่เหียะ เนื่องจากปัจจุบันเทศบาล ตำบลแม่เหียะได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์รักษาประเพณีนี้ มีการจัดสรร งบประมาณสนับสนุนในการจัดประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ การเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ การเผยแพร่ข้อมูล และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ เป็นต้น ซึ่งสามารถ สรุปได้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผึ้งปุ๋และ-ย่าและ
(ที่มา : ณัฐดนัย เกิดมี, 2566)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ของชุมชนแม่เหียะ โดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก คือ ชุมชนแม่เหียะ เนื่องจากเป็นผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียรอง คือ ภาครัฐ ซึ่งเป็นเทศบาลเมืองแม่เหียะที่เป็นผู้คอยส่งเสริมประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ โดยจัดทำเป็นโครงการอนุรักษ์ประเพณีเลี้ยงผีดงในทุก ๆ ปี จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและรองล้วนต่างมีบทบาทสำคัญในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ เพื่อให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีการเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ พบว่ามีปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยภายใน คือ การขาดผู้สืบทอด เนื่องจากผู้คนในชุมชนแม่เหียะมีความต้องการที่จะสืบสานประเพณีการเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะนี้ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต โดยจะส่งผ่านและมอบหมายให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นผู้ที่จะสืบทอดต่อ แต่ในปัจจุบันเยาวชนคนรุ่นใหม่อาจจะยังไม่ได้ให้ความสนใจต่อประเพณีการเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ เท่าที่ควร เนื่องจากเชื่อกันว่าปู่แสะ-ย่าแสะ นั้นไม่มีอยู่จริง (สมนึก พวงขันแก้ว, 2565) และไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการสืบทอดและการดำรงอยู่ของประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ ในชุมชนแม่เหียะ และ 2) ปัจจัยภายนอก คือ กระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนแม่เหียะเป็นชุมชนที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงใหม่ที่มีความเจริญเข้ามาอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้วิถีชีวิตเกษตรกรรมดั้งเดิมที่ได้พึ่งพาจาก

ห้วยแม่เหียะเริ่มเปลี่ยนไป และทำให้ชุมชนแม่เหียะเหลือคนดั้งเดิมน้อยลง ส่วนมากจะเป็นคนต่างพื้นที่ที่เข้ามาอาศัยในที่แห่งนี้ จึงขาดความเข้าใจ วัฒนธรรมและความเชื่อในเรื่องของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ อีกทั้งยังมีความเจริญที่เข้ามาในชุมชนแม่เหียะในรูปแบบของการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น อาทิ อุทยานหลวงหรือพิชสวนโลก ไนท์ซาฟารี ที่ดูเหมือนว่าความเจริญได้ขยายออกจากตัวเมืองมายังแม่เหียะอย่างเต็มรูปแบบ ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ จึงถูกมองข้าม เนื่องจากความเจริญที่เข้ามา เมื่อครั้งที่มีการก่อสร้างอุทยานหลวงหรือพิชสวนโลกและไนท์ซาฟารี ได้มีการตัดไม้ไปเยอะพอสมควร จึงทำให้ชาวบ้านออกมาคัดค้านเรื่องนี้ (อาสา คำภา, 2552, น.103) จึงเป็นปัญหาภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ

จากที่ได้กล่าวมาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่า และนั้นประกอบไปด้วยปัจจัยภายในชุมชน คือ การขาดผู้สืบทอดและปัจจัยภายนอก คือ กระแสโลกาภิวัตน์ โดยปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้ อาจส่งผลให้ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ สูญหายได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการสงวนรักษาและนำเสนอวิธีการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง เพื่อให้ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ คงอยู่และมีการสืบทอดต่อไป

4. การวิเคราะห์การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีตองปู่และ-ย่าและ ต่าบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีคุณค่าและความสำคัญของประเพณีที่เฉพาะตัว อีกทั้งยังเป็นประเพณีที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสามารถนำไปสู่ความต้องการทางสันติภาพ ความมั่นคงและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วยมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) มิติทางสังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม กล่าวคือ ทำให้สังคมมีความปรองดองและสามัคคีจากการจัดประเพณีพิธีกรรมขึ้น ประเพณีนี้เป็นหนึ่งในวิถีปฏิบัติของชุมชนเป็นการควบคุมให้คนอยู่ในจารีตประเพณีดั้งเดิมในจารีตนั้น ๆ เนื่องจากประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ เป็นประเพณีที่มีการรวบรวมประชาชนที่ศรัทธาในพิธีกรรมนี้ โดยมีชาวบ้านในชุมชนแม่เหียะรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันจัดงานประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ เนื่องจากการจัดงานประเพณีประจำปี ทำให้ชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีความรักใคร่ มีความสามัคคี มีความปรองดองกัน และมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการรวมผู้คนในชุมชนแม่เหียะร่วมจัดงานประจำปี ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเทศบาลเมืองแม่เหียะกับชาวบ้าน ทั้ง 2 กลุ่ม ได้มีการปรึกษาก่อนที่จะจัดงานขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องถามความคิดเห็นของชาวบ้าน และให้ชาวบ้านทำงานร่วมกับเทศบาลได้ เช่น การร่วมมือกันทำความสะอาดบริเวณลานเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ การช่วยกันเตรียมของไหว้ประจำปีประกอบไปด้วย กล้วย ผลไม้ ธัญพืช โดยสิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมตระหนักและรับรู้ในเรื่องราวของตนเอง อาจจะทำให้เกิดหลักสูตรของท้องถิ่นเป็นเรื่องราวตำนานของที่นี่ และทำให้ประชาชนสำนึกและรับรู้ได้ถึงความรักความสามัคคีในชุมชนแม่เหียะ (อาสา คำภา, 2565)

2) มิติทางเศรษฐกิจ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและการลดปัญหาความยากจน ของคนในชุมชน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ ช่วยสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชนแม่เหียะ เพราะประเพณีมีจุดเด่นที่คงชัดสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเข้าชมประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ ในทุก ๆ ปี นอกจากประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ สามารถเดินทางท่องเที่ยวบริเวณใกล้ ๆ ลานเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะได้ คือ วัดพระธาตุดอยคำ อุทยานหลวงหรือพิชสวนโลก และไนท์ซาฟารี สถานที่เหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนแม่เหียะทั้งหมด สรุปคือ เมื่อนักท่องเที่ยวมาที่งานประเพณีเลี้ยงผัดงปูแสะ-ย่าแสะ แล้ว

สามารถเดินทางไปท่องเที่ยวที่อื่นได้อย่างใกล้ ๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว
ที่ให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแม่เหียะ ช่วยทำให้เศรษฐกิจในชุมชนแม่เหียะ
เจริญและเติบโตอย่างรวดเร็วจากงานประจำปีประเพณีเลี้ยงผีตองปู่สะ-ย่าสะ
รวมถึงยังช่วยลดความยากจนในชุมชนแม่เหียะเนื่องจากพ่อค้า แม่ค้า ที่ขายของ
อยู่บริเวณศาลปู่สะ-ย่าสะจะเป็นชาวบ้านในชุมชนแม่เหียะทั้งสิ้น (สมนึก
พวงขันแก้ว, 2565) เพราะเทศบาลเมืองแม่เหียะได้จำกัดสิทธิ์ในการขายว่าต้อง
เป็นชาวบ้านในชุมชนเท่านั้น เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง

3) มิติทางสิ่งแวดล้อม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยง
ผีตองปู่สะ-ย่าสะ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสิ่งแวดล้อม คือ
ประเพณีเลี้ยงผีตองนี้จะแฝงไปด้วยการรักษาไว้ของธรรมชาติและอนุรักษ์
ธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตาม
ธรรมชาติที่ควรจะดำรงอยู่ที่ทำให้ระบบนิเวศของโลกจะไม่ถูกกระทบกระเทือน
เพราะเป็นประเพณีที่ทำให้ชาวบ้านเกรงกลัวสิ่งลี้ลับ และอำนาจของปู่สะ-ย่าสะ
ที่รักษาป่าแห่งแม่เหียะนี้เอาไว้ คือ บริเวณอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยที่ 4
ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้ทำการเลี้ยงผีตองฟ้าฝนตก
ต้องตามฤดูกาล รวมถึงทุกอย่าง สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ที่นี้จึงสมบูรณ์ จึงทำให้คน
มีจิตสำนึกและรักทรัพยากรทางธรรมชาติของตน เนื่องจากประเพณีเลี้ยงผีตองเป็น
ประเพณีที่สื่อความหมายทางด้านนี้ เพราะฉะนั้นกลุ่มคนที่เชื่อมั่นและศรัทธา
ก็จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปโดยปริยาย ไม่มีประชาชนกล้าที่จะบุกรุก
ตราบใดที่ยังมีประเพณีเลี้ยงผีตองปู่สะ-ย่าสะ (ธนวัฒน์ ยอดใจ, 2565)
ด้วยเรื่องหลักของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่สะ-ย่าสะ คือ การแฝงไปด้วยการอนุรักษ์
ธรรมชาติ จึงมีความสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสิ่งแวดล้อมได้
อย่างชัดเจน

สรุปและอภิปรายผล

ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่สะ-ย่าสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ หรือที่ทุกคนรู้จักในนามปู่สะ-ย่าสะ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในตำบล
แม่เหียะให้ความนับถือและเคารพบูชา เนื่องจากเชื่อว่าปู่สะ-ย่าสะ เป็นยักษ์ที่

ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและคอยปกป้องผู้คนจากสิ่งชั่วร้าย ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ (อาสา คำภา, 2552, น.144) ที่กล่าวว่าปู่แสะ-ย่าแสะ เป็นผีเจนนบ้านเจนมเมือง ที่ชาวบ้านบูชาและมีการฆ่าสัตว์เพื่อสังเวย ซึ่งเป็นประเพณีโบราณของการไหว้ผีของเมืองเชียงใหม่ของชาวลัวะที่ปรากฏในเอกสารคัมภีร์โบราณและผู้คนให้ความเคารพนับถือ รวมถึงการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ จะฝังอยู่ในตัวบุคคล มีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งของประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ และตอบสนองกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ (กษิด์เดช เนื่องจำนงค์, 2559, น.3) ที่กล่าวว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ฝังอยู่ในตัวคนมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง และมีพัฒนาการอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งมรดกวัฒนธรรมประเภทนี้เป็นที่ยอมรับของคน กลุ่มคน และชุมชน อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมอีกด้วย ปัจจุบันประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาขาวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา เมื่อปี พ.ศ. 2557 โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จึงทำให้คนในชุมชนแม่เหียะตระหนักและให้ความสำคัญในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ ให้คงอยู่ อาจกล่าวได้ว่าประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ เป็นประเพณีที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงสื่อโทรทัศน์สำนักข่าวต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจและตีแผ่ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ นี้ออกไปอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ประเพณีเลี้ยงผีดงปู่แสะ-ย่าแสะ ยังสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นแนวคิดที่มีบทบาทและความสำคัญกับทุกประเทศทั่วโลกในขณะนี้ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ได้มีการตื่นตัวที่จะรักษาความสมดุลของโลกให้มากขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม (ลินินา พุทธิธาร, 2565, น.16) และ

ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ สามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ
สำหรับการจัดการประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันทางเทศบาลเมืองแม่เหียะมีการจัดตั้งโครงการ
เพื่ออนุรักษ์ประเพณีเอาไว้ วางแผนทั้งเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการจัดประเพณีขึ้น
ในแต่ละปี แต่ชาวบ้านในชุมชนแม่เหียะก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประเพณีนี้
ดำรงอยู่ต่อไป เนื่องจากชาวบ้านเองเป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
เพียงแต่ทางเทศบาลเมืองแม่เหียะเข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาและสนับสนุนให้
ประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ ให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กษิดิ์เดช เนื่องจำนงค์. (2559). การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ในบริบทของประเทศไทย. *ครุศาสตร์สาร*. 10(2), 1-12.
- ณัฐดนัย เกิดมี. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *ศาลปู่แสะ-ย่าแสะ* [รูปภาพ].
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *คุณค่าและความสำคัญของประเพณีเลี้ยงผีตอง
ปู่แสะ-ย่าแสะ* [รูปภาพ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการภูมิปัญญาทาง
วัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเพณีเลี้ยงผีตองปู่แสะ-ย่าแสะ*
[รูปภาพ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนวัฒน์ ยอดใจ. (นายกเทศบาลเมืองแม่เหิยะ). สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2565.
- บุญมา จินาราช. (ผู้สืบทอดบทสวดอัญเชิญปู่แสะ-ย่าแสะภาษาล้านนา).
สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2565.
- ประสิทธิ์เดช เจริญสุข. (2561). *วิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณี
การเลี้ยงผีตอง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- ยอดดนัย สุขเกษม. (นักโบราณคดีชำนาญการ สังกัดกลุ่มโบราณคดี สำนัก
ศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่). สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2565.
- ลินินา พุทธิธาร. (2565). การสอนด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมใน
การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย. สืบค้น 2 ธันวาคม 2565.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382578>
- สมนึก พวงขันแก้ว. (ผู้สืบทอดกล่าวคำโอกาสปู่แสะ-ย่าแสะ). สัมภาษณ์,
26 ตุลาคม 2565.
- อาสา คำภา. (2552). การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและคติความเชื่อการเลี้ยงผี
ปู่แสะย่าแสะ (เลี้ยงตอง) อารักษ์เมืองเชียงใหม่ (รายงานผลการวิจัย).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (นักวิจัยชำนาญการสถาบันไทยคดีศึกษา). สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน
2565.

UNESCO. (2003 October). Convention for the safeguarding of the
intangible cultural heritage. Retrieved Dec. 18, 2022 from
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000132540>